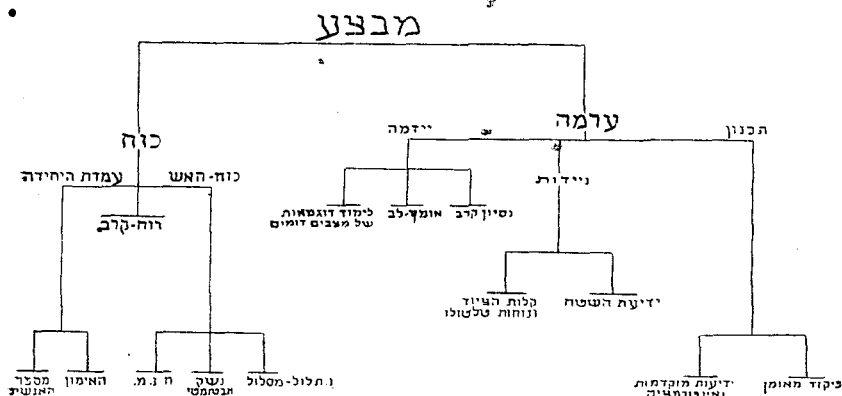

מבנה שכולו „ראש“ ערמומי, ללא „ידיים“ לביצוע שפע מעשי-ערמה הללו. במלחמה ראינו דוגמאות רבות לכך, כשמבצעי מחץ שהצליחו להפתיע את האויב — נידונו אח"כ לנסיגה, מחוסר כוח-אש מספיק לבסס את ההישג הראשוני. מכאן, שמבנה של יחידת מחץ וזיונה, ועקרונות אורח-הקרב שלה, מושתתים על שני צירים עיקריים — „ערמה“ מזה, ו„כוח“ מזה — שמהם מסתעפים גורמי-משנה שונים; ובכל פעולה ופעולה (דהיינו — לפניה) יש לשקול איזהו הגורם משני גורמי-היסוד, שהוא עדיף כאן; ופירושו של דבר, שבכל מיבצע-מחץ יהיו מבנה היחידה וזיונה שונים ומשתנים מדי פעם. את ה„צירים“ (גורמי-היסוד) הנ"ל, וגורמי-המשנה שמהם הנם מורכבים ועליהם הם מושתתים, ניתן אולי לתאר ביתר בהירות בתיאור הגרפי דלקמן:

כל פעולה ומיבצע יש להם אופי משלהם, שאינו חוזר, כמעט, בדיוקו, ובכל אחד ואחד יכריעו כמה מהגורמים הנ"ל, על חשבון היתר, — בתנאי שיישמר העקרון הברור, שאין לרוב להשיג את המטרה בפעולת-מחץ בהערמה בלבד, כשלא יהיה די כוח לניצול הצלחת ההערמה — ההצלחה הראשונה. ז. סיכום: — בסיכומו של דבר, נראה לי, כי גישתו היסודית של המחבר נכונה מזו של המבקר — כי בעוד שהראשון מדבר על יחידות-מחץ באשר הן — מדבר המבקר על יחידות פרטיזניות ומלחמה זעירה דוקא — והדברים שונים. אכן, בגלל התנאים המיוחדים של פעולות-מחץ, יש להדגיש ולשוב ולהדגיש את האלמנטים שבפעולות-צבא סדירות אפשר לעתים לא להקפיד עליהם:

(א) תכנון מדוקדק; (ב) משמעת איתנה (שהמושג „משמעת-פנימית“ אינו ממצה את כל תכנה); (ג) אימון ותרגול מכסימליים; (ד) ניידות טקטית ופסיכית; (ה) כוח-אש מכסימלי, עד כמה שהוא מתאפשר בתחום הניידות הנדרשת. ועד כמה שאותה חוברת שוייצרית היא ששימשה נקודת-מוצא לחילופי-הערכות אלו — הרי מתקבל הרושם כי העם הקטן ההוא השכיל לעשות, בהכשרתו העצמית לעמידת-מגן כי תידרש, בשלבו בהכנותיו את היסודות והגורמים של חזית-התגוננות-סדירה, או של גריליה נאבכת — שהיו צפונים לו בחיק עתידן המעורפל של שנות המלחמה העולמית.

חטיבת קובפאק

(למבנה הפרטיזניות הסובייטית)

העולם יודע, בקיום כלליים, מה פעלה תנועת הפרטיזנים בברית-המועצות בשנות-המלחמה המכריעות. אך כיצד פעלה זאת? איך התקינה ואירגנה את עצמה למאבק זה, — "יוצא דופן", לכאורה, לגבי כל כללי האיסטרטגיה והאירגון הצבאי — וכיצד קיימה את עצמה במהלכו? לא מעט תשובות לשאלת אלו — תשובות השופכות אור חדש על כל מסכת האירגון והמעשה היומיומי של הפרטיזנים — ניתן למצוא בספרו של גיבור ברית-המועצות, פ. ורשיגורה, המתאר את פרשת פעלה של חטיבת-הפרטיזנים הגדולה (אוקראינית, בעיקרה) בפיקודו של ס. קובפאק⁽¹⁾. את פרשת מסעותיה של חטיבת-קובפאק נביא בחוברת הבאה.

מבנה החטיבה ואירגונה

בצורות-האירגון של הפרטיזנים בוטא והשתקף לא-מעט מתכונתם הכללית ומאורח-פעולתם המקורי וכן מה"סגנון" וההוי של הגייסות הללו, המיוחדים-במינם. בתקופה שעליה מקפד פ. ורשיגורה (43—1942) היתה חטיבתו של קובפאק מורכבת מארבעה בטליונים — אמנם, שונים מאוד בגודלם. הבטליון הראשון מנה כ-850 איש, מחולקים ל-13 פלוגות; וזה פירטון: הראשונה — רובאיות; שנייה ושלישית — תת-מקלעניות (בעיקרן — אנשים צעירים, שהגיעו מהצבא — עקב כיתור, או סיירות נועזות-מדי) רביעית — רובאית (בפיקודו של מישהיה מנהלו של בית-הספר התיכון בפוטיבל) החמישית — פלוגת-נשק-מסייע, (מזויגת בתוחת אנטי-טנקי בן 45 מ"מ, שש מכונות-יריה "כבדות" ומרגמה כבדה); הששית והשביעית — רובאיות; השמינית — פלוגת נשק מסייע, כדוגמת החמישית; התשיעית והעשירית גם הן רובאיות; יתר שלוש הפלוגות — קטנות לפי מספר אנשיהן, בעלות תפקידים מיוחדים — לייקוש, חבלה וסיור מרוחק, וכן לריגול נגדי. כמרכזן, מחלקת-הפרים, חבורה של אנשי-קשר, ואפסנאות ראשית הדואגת לחטיבה כולה. הבטליון השני מנה כ-250 איש, מחולקים לשלוש פלוגות — שתיים רובאיות ואחת של נשק מסייע. אכן, היה בו אחוז בלתי-ישיכה של מכונות-יריה "כבדות". הבטליון השלישי — כ-300 איש, מחולקים לארבע פלוגות וכן הרביעי — 300 איש, מחולקים בשלוש פלוגות. גם לכל אחד מהבטליונים הללו היתה מחלקת-סיירות, כיתת יוקשים-מחבלים משלו. קובפאק, מפקד החטיבה, הוא גם מפקד הבטליון הראשון. ואלו מפקדי יתר הבטליונים נתונים למרותו במטה החטיבה.

מבנה בלתי רגיל זה של החטיבה יש לראותו לא רק כפרי צרכים אופרטיביים מסוימים, אלא גם כתוצאת התפתחותן ההיסטורית של הפלוגות הפרטיזניות שנצטרפו במשך הזמן, לגרעינו הראשון, הקטן, של קובפאק. כמה וכמה פלוגות נבנו לפי עיקרון טריטוריאלי — כן, למשל, היתה הפלוגה השמינית מורכבת כמעט כולה מחושבי שני כפרים, ליטבינוביצי וורגול, שבנפת פוטיבל; הפלוגה התשיעית — מחושבי הכפרים ביבלינו וברוסקי וכו'. (אגב, אף שם המשפחה של כולם, כמעט, היה ביבלין); לעומת זאת היתה הששית מורכבת בעיקרה קצינים וסמלים של הצבא האדום, שניתקו מחטיבותיהם אגב כיתורים. עם התרחקות ממקומות-המגורים והופעת "פנים חדשות" בחטיבה — השתנה בהדרגה גם הרכב הפלוגות

(1) "אנשי המצפון הטהור"; ראה, "מערכות", חוב' ל"ו: "אנשי קובפאק".

והתאם לצרכים הטקטיים — כי גידול החטיבה והשגת נשק נוסף וכבד חייו הרכבת יחידות-משנה שונות. בעלות אופי מיוחד — והאנשים חולקו בהתאם לכך. אף על פי כן, לא הביא אף תהליך זה לידי צורת הארגון הצבאי המקובל. והעיקר — לא נעשה שום שינוי אירגוני, אלא אם כן נתגלה צורך ממש בכך; והשמירה, בגבול האפשר, על הדפוסים ה„אורגניים“ של חבורת שכנים ומכרים נשאה את פירותיה ושילמה את רווחיה, בליכודן של יחידות-המשנה ובהידוקה של חברות-קרב בין אדם לאדם, אף כי לעתים גם הכבידה במקצת על הנהגת סדרי המשמעת הצבאית המובהקת. בה הוחל כעבור זמן.

אף ה**בטליונים** עצמם נוצרו ונתהוו באותה הדרך, ה„היסטורית“ וה„גיאוגרפית“ גם יחד. הם קמו מתוך פלגות-הפרטיזנים האזוריות השונות של אותו גליל סומי שבצפון אוקראינה המרכזית. על כן גם שמרו על שמותיהם הראשונים. הראשון (של קובפאק), היה הבטליון הפוטיבלאי; השני (של קולבקה) — הגלוחובאי, השלישי (של מטיושנקו) — וכל אלה הם שמות, העלולים עוד להופיע לעיני הקורא שיוסיף להתעניין בפרטי עלילת ה„קובפאקים“ — השליגינאי, והרביעי (של פודוליאקו) — הקרולובציאי. עם כל התמורום והתוספות שחלו בהרכבם האישי — הוסיפו הבטליונים לשמור על צביגונם המקומי המלכד, ולטפח רגשי-נאמנות קיבוצית וגאווה על עברם והישגיהם.

מובן מאליו, כי במבנה המיוחד הזה זכה הבטליון הראשון שהיה שוה בגדלו כמעט ליתר השלושה — למעמד מיוחד, על כל פנים, מחמת העובדה שקובפאק עצמו היה מפקדו — ומתוך כך היו מפקדי הפלוגות שלו קשורים ישר למטה החטיבה, ונהנים על ידי כך מעצמאות-יתר וחופש היזמה.

ועוד דבר הנותן מושג על מבנה החטיבה למעשה, ועל גדלה. בסוף 1942 היתה חטיבת-קובפאק מובטחת באמצעי תובלה ותנועה מספיקים: בקיץ — עגלות, ובחורף — מגורות, ומרבית האנשים היו מצוידים, בשעת תנועתם, בכלי-רכב אלה. יחידות הסיור והגיוש, וכן יחידות המקשרים היו רכובות בעיקרן, וגם דבר זה סייע להשגת ניידות רבה. והנה, על גודל היחידה, בתורת שדרת-מסע, ניתן לדון לפי אחד מפרקי הספר, המתאר כיצד (ברגע של הבקעת טבעת-אויב, בראשית פברואר 1943, בבילורוסיה) נאלצת שדרת כלי-הרכב לעבור בנסיעה מהירה נקודה מסוכנת במעבר נתיב ראשי של מסילת-הברזל. על אף דהרת המרוצה של הסוסים על פני דרך-שלג כבושה כדבעי, ועל אף „מטר מכות-המגלב של הרפכים“ — נצטרכה השדרה כולה לשעה וחצי כדי לעבור את מקומו-הסכנה הזה. לדבר זה — לשיעור ארכה של שדרת-המסע, הכבולה במידה מסוימת לדרך, גם בשעה שפלגות ההבטחה הרגליות נעות משני עבריה, בשדה או ביער — נודעת, כמובן, חשיבות מיוחדת בזמן שהחטיבה נאלצה, כמו במקרה הנ"ל, לחצות בדרכה ענקי-תחבורה של האויב, כגון: כבישים, מסילות ברזל, ולעתים — נהרות, וכו'; כי כשם שהשדרה חוצה את נתיבי-האויב כן עשוי הנתיב לחצות את השדרה בשעת המעבר, ע"י כוחות אויב העלולים להופיע בו. גם זה היה שיקול רבי-ערך נגד גידול מופרז של החטיבה.

הזיין

בראשית המעשה, כלל אונה של יחידת קובפאק מספר רובים ישנים, שנשארו עוד מימי ה„אוסוואיאחים“²⁾ הפוטיבלאי ונשק עוזב שנאסף לאחר נסיגת הצבא האדום. הקושי העיקרי היה בהשגת תחמושת נוספת. ומהאי טעמא, מילא תפקיד זה רב הנשק שנלקח בקרב מאת האויב — ואת התחמושת לו ניתן „לקבל“ במקום — ושבמשך הזמן נעשה לנשקה העיקרי של החטיבה. מקור „אספקה“ זה אמנם גרם לכך, שלא כל היחידות היה זיונן שוה — לא בסוגי הנשק, ולא בהרכבו לפי הסוגים. הפלוגה השלישית — הטובה בחטיבה, שידעה לקחת שלל-נשק מהאויב בקרב, היה לה אף עודף של מכונות-יריה

(2) „אגודה סובייטית להתגוננות אנטי-מטוסית וחיימית“ — כעין ה„גא“, אך בצירוף מספר תפקידים באימון צבאי-ראשוני של האוכלוסיה. — המערכת.

ומרגמות, בעוד שלשביעית לא היו מכונות־יריה כלל. מפקד החטיבה מציע לפלוגה השלישית למסור את העודף לשביעית. כדי להבין את סגנון הדברים ואת טיב המחזות שנתחוללו, יש למסור כאן את האפיזודה בשלמותה. מפקד השלישית, בחור נועז ומסור, אך "יוצא־דופן", מסכים למסור את המלאי המיותר שלו, אבל בתנאי שהדבר יעשה כשתי הפלוגות ערוכות בסך, זו מול זו. הפלוגות מסתדרות בשתי שורות, ומפקדיהן לפניהן. ומפקד השלישית פותח בנאום: "אנשי השביעית" הוא אומר — "כולם חיילים אמיצים, שמעולם לא ראו מכונת־יריה, לא גרמנית ולא הונגרית; ואיך יראו? הרי הבורחים מן המערכה אין בגבם עינים! ומתוך כך החלטנו — אומר הוא — להשאיל לכם משהו משלנו. כמה מכם חברי המפלגה הקומוניסטית? אחד־עשר? טוב, תקבלו אחת־עשרה מכונות־יריה (בעצם, כנראה, "מכונות־יריה של־יד", לפי מונח הצבא הרוסי, דהיינו — מקלעים) אבל בתנאי, שאחרי כל קרב אקח חזרה שתי מכונות־יריה. כי הרי בינתים עליכם ללמוד לכבוש את החסר מידי האויב; אבל אם חלילה תאבד לכם אחת — אפרק את הנשק מכל הפלוגה, אכריח אתכם לרעות את הפרות והחזירים "בשבילנו" — ואנחנו נלחם גם לכם". אכן, נאום מזהיר זה אומר: "דרשני", מכמה בחינות: (א) איך מסכים הפיקוד העליון לדיסקרדיטציה כזו של מפקד ויחידתו, בלי להוציא מכך מסקנות מרחיקות לכת ובלו שיוחלף המפקד או תפורר היחידה? (ב) איך ניתן לקשור פיקוד אחיד ותיכנון מרכזי, — בתנאים כאלה של "בעלות פרטית" על נשק? — ניתן אולי להצדיק את הדבר לגבי העודפים על התקן המקובל של זין הכרחי ליחידה — אך בודאי לא לגבי חלוקתם של כלי־הנשק הנחוצים והמצויים בעין בין היחידות. גם הערת המחבר, שהפלוגה השביעית נשארה מעתה נושא ללצון ולעג כללי, עד שרכשה לה במעשיה מקום כבוד בחטיבה, אין בה כדי לתרץ את השאלות דלעיל ולתת באור מספק לאינצידנט הנ"ל. אכן, גם כאן, כנראה מתגלים כמה מהקוים השלישיים של "נוסח־פרטיונים", שהפיקוד החל, כעבור זמן, לעקור אותם באופן שיטתי.

בכלל אין לומר, שהחטיבה לקתה בחוסר נשק, ובזאת אפשר היה להיוכח גם מפירוט הרכב הבטליון לפי הפלוגות. שניתן כבר בפרשיה הדנה במבנה של חטיבת־קובפאק. אכן, כאמור, היתה קיימת בעיה רצינית של תחמושת רוסיית לאותם כלי הזין שבשימוש, אשר מסיבות אלו או אחרות היו לא משלה־האויב, וכן של חמרי נפץ מרסקים; אך על כך יש לדבר בעצם בקשר לענין הקשרים של החטיבה הנודדת עם "האדמה הגדולה"³. לענין הזין ראוי לציין עוד שני פרטים. אותה פלוגה שלישית נודעת שיחק לה מזל, לכבוש מהאויב לא רק צמד מקלעים, אלא גם מרגמה, ואף תותח. מפקד הפלוגה, קיפנקו, הודיע שהוא מוותר על התותח לפלוגתו. וטעמו ונימוקו עמו: "בכור־שטן, לשם מה דרוש הוא לי? אם תותח יהיה בפלוגה, הרי תתחיל בה הפקרות ממש, לעזאזל. גרמני אחד יתישב לו להתגונן מאחורי גדר — וכבר יצעקו: "הב את התותח!" ועד שיגלגלוהו ועד שיציבוהו — והרי אותו גרמני יושב לו שוב מאחורי גדר אחרת. ענין אחר בתכלית הם הרמון, תת־המקלע — בהם משיגים אנו את ה"פריץ" בכל מקום וגם בנאמנות, וגם במהירות!". והיה בהערתו זאת משום בטוי מסכם לנוהג הטקטי של אותה פלוגת מת־מקלענית ובת־העזה, שעוד ידובר בה בתיאורי מסעות קובפאק וקרבותיו בחוברת, "מערכות" הבאה.

ולענין התותחנות בחטיבה הקובפאקית בכללו. מספר התותחים היה קטן מהממוצע התקין בשביל חטיבה דומה בגודלה בצבא הסדיר. למנין התותחים היו מצרפים גם את התותחים האנטי־טנקיים הקלים (45 מ"מ) אך ביסודם היו תותחי הסוללה — בני 76 מ"מ, מסוג התותחים ה"רגימנטיים" שבצבא הסובייטי, דהיינו מקוצרים (וקלי־משקל) לעומת

(3) דהיינו — עם שטחי רוסיה העיקריים, שבידי הצבא הסובייטי — להבדיל מ"חבלי־פרטיונים", שנכבשו ואורגנו בעורף־האויב.